

**FARMATSEVTIKA TARMOG‘INI RIVOJLANTIRISH
AGENTLIGI**

**TOSHKENT VAKSINA VA ZARDOBLAR
ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI**

FARMATSIYA, IMMUNITET VA VAKSINA

Jurnalga 2021-yilda asos solindi

Yilda 4 marta chiqadi

ФАРМАЦИЯ, ИММУНИТЕТ И ВАКЦИНА

Основан в 2021 г.

Выходит 4 раза в год

PHARMACY, IMMUNITY AND VACCINE

Founded in 2021 year

Published 4 times a year

№1. 2025 _____

TOSHKENT-2025

Фармацевтика фанлари

УЎТ: 615.4:615.07

Адилова Нуфузахон Абдухамид қизи

Тошкент вакцина ва зардоблар илмий тадқиқот институти таянч докторанти, Тошкент ш.

Фозилжонова Малика Шухратджановна

Фарм.ф.д., Фармацевтика таълим ва тадқиқот институти, фармацевик технология кафедраси доценти, Тошкент ш.

ҚАБЗИЯТГА ҚАРШИ ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН ДОРИ ВОСИТАЛАРИ БОЗОРИНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ ҲОЛАТИ

Аннотация. Ушбу мақолада қабзиятга қарши дори препаратларининг Ўзбекистон Республикаси фармацевтика бозоридаги ҳолатининг комплекс таҳлили натижалари келтирилган. 2024 йилда қайд қилинган қабзиятга қарши дори воситаларини миқдори ўрганилган.

Бу дори препаратларини ишлаб чиқарган фармацевтик фирмалар улуши қиёсий ўрганилган ва Республика ҳудудига олиб келинган миқдори аниқланган. Таҳлил натижаларига кўра, 2024 йилда Республикада жами 48 та қабзиятга қарши қўлланиладиган препаратлар рўйхати қайд этилган.

Калит сўзлар: маркетинг, фармацевтик бозор, ишлаб чиқариш, дори препаратлари, қабзият, таққослаш усули, контент таҳлил, маркетинг тадқиқотлари, қайд этиш, ассортимент кенглиги.

КИРИШ. Дори воситаларининг мақсадли бозори сегментининг макро- ва микро муҳитини янада аниқроқ ўрганиш, янги дори воситасининг ижтимоий ва тиббий зарурлигини, унинг рақобатбардошлигини, инновационлигини, иқтисодий самарадорлиги ва тижоратдаги жозибadorлигини аниқлашга катта эътибор қаратилмоқда.

Сўнгги ўн йилда, Ўзбекистон Республикасида маҳаллий дори воситаларини ишлаб чиқарувчи корхоналар қарийб 5 баробарга ошганини кўриш мумкин [1, 2]. Бунга нафақат иқтисодиётдаги инқирозлар, балки хорижий давлатларда ишлаб чиқарилган дори воситалари таннархининг сезиларли даражада ошиши сабаб бўлгандир.

Сўнгги йилларда маҳаллий дори воситаларини ишлаб чиқарувчи корхоналарда ишланмалар сонининг кўпайиши ва ишлаб чиқаришга

оригинал дори воситалари, биофаол моддалар асосида янги комбинацияланган дори воситалари, жумладан, ўсимлик хомашёларидан олинадиган дори воситаларини жорий этишни ривожланишни тақозо этади.

Дори воситаларини ишлаб чиқариш мураккаб, кўп омилли ва кўп босқичли жараёндир. Ушбу жараённинг якуний мақсади сифатли маҳсулот олишдир. Сифат – биофаол модданинг ёки доривор маҳсулотнинг белгиланган мақсадга мувофиқлигидир [3, 4].

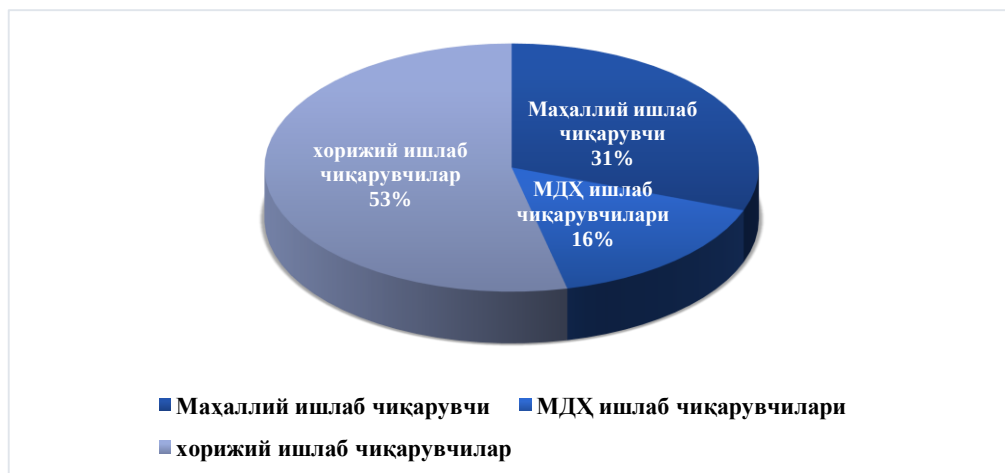
УСУЛЛАР. Ўзбекистон Республикасининг тиббиёт амалиётида қўлланишига рухсат этилган дори воситалари, тиббий буюмлар ва тиббий техника давлат реестрининг навбатдаги нашри Соғлиқни сақлаш вазирлиги ҳузуридаги «Дори воситалари хавфсизлик маркази» давлат муассасаси томонидан 2024 йил давлат рўйхатидан ўтказилган маҳаллий ва хорижий ишлаб чиқарувчиларининг маҳсулотлари бўлган дори воситалари, тиббий буюмлар, тиббий техника ҳамда субстанцияларнинг тўлиқ рўйхатларини ўз ичига олган реестридан фойдаланиб, контент таҳлил усулини қўлладик.

НАТИЖАЛАР. 2024 йил давлат рўйхатидан ўтказилган маҳаллий ва хорижий ишлаб чиқарувчиларининг маҳсулотлари бўлган дори воситалари, тиббий буюмлар, тиббий техника ҳамда субстанцияларнинг тўлиқ рўйхатларини ўз ичига олган давлат реестрининг №28 нашрига маҳаллий ва хорижий давлатларнинг фармацевтик корхоналари томонидан ишлаб чиқарилган, Ўзбекистон Республикасида давлат рўйхатидан ўтказилган 8978 номдаги дори воситалари, жумладан 4817 (53%) номдаги хорижий дори воситалари, МДХ давлатлари ишлаб чиқарувчиларининг 1417 (16%) номдаги дори воситалари, маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг 2751 (31%) номдаги дори воситалари рўйхати киритилган (1-расм).

Ушбу реестр асосида қабзиятга қарши дори воситаларининг ҳозирги кундаги ишлаб чиқарилиш ҳолати, дори шакллари ва турлари, давлатлараро кесимидаги таҳлили ўрганиб чиқилди.

Фармакологик таъсир турларини ва дори воситаларининг буюрилишини ҳисобга олиб, АТК кодлар (Анатомик-терапевтик-кимёвий) классификация тизими ЖССТ (Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти) томонидан турли мамлакатларда дори моддаларини истеъмол қилишнинг статистик таҳлилларини ўтказиш методологиясининг халқаро стандарти сифатида қабул қилинган) – таснифи бўйича қабзиятга қарши дори воситаларининг асосий рақобатчилари бўлиб, H02AB02 – гуруҳидаги глюкокортикоид дори воситалари, R06AE07 – қабзиятга қарши таъсир

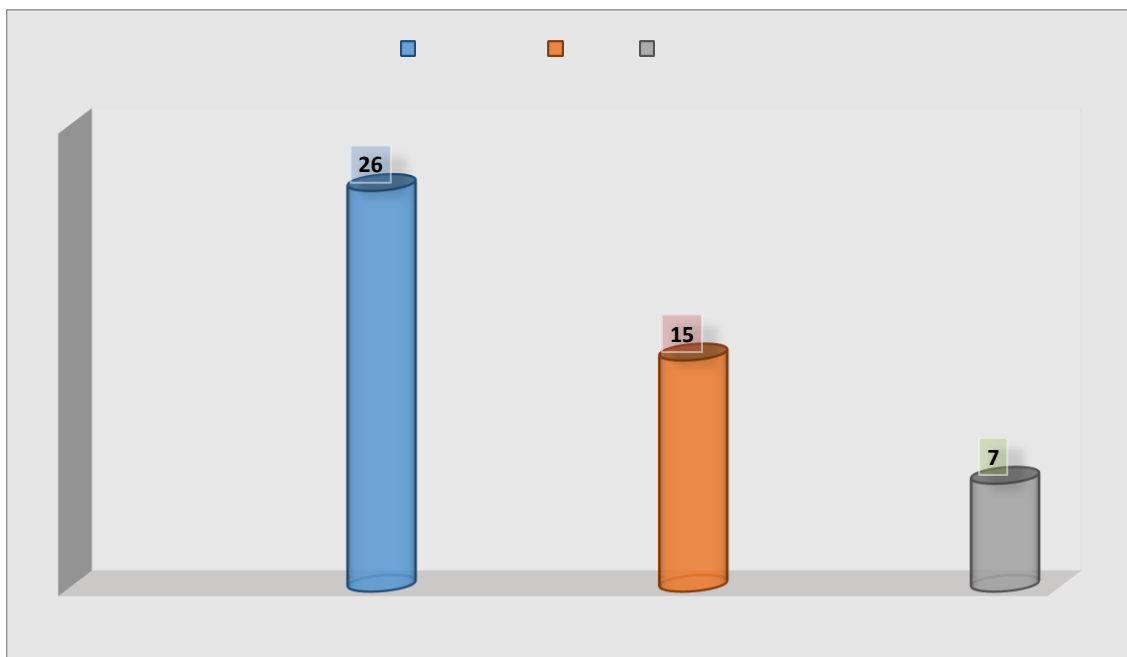
қилувчи синтетик дори воситалари ва S01GX01 – қабзият билан боғлиқ касалликларни даволаш учун мўлжалланган дори воситалари таснифи аниқланди.

1-расм. 2024 йилда дори воситалари ва тиббий буюмлар Давлат Реестрларида қайд этилган жами рўйхатдан ўтган дори воситалар улуши

Ушбу реестр асосида қабзиятга қарши дори воситаларининг ҳозирги кундаги ишлаб чиқарилиш ҳолати, дори шакллари ва турлари, давлатлараро кесимидаги таҳлили ўрганиб чиқилди.

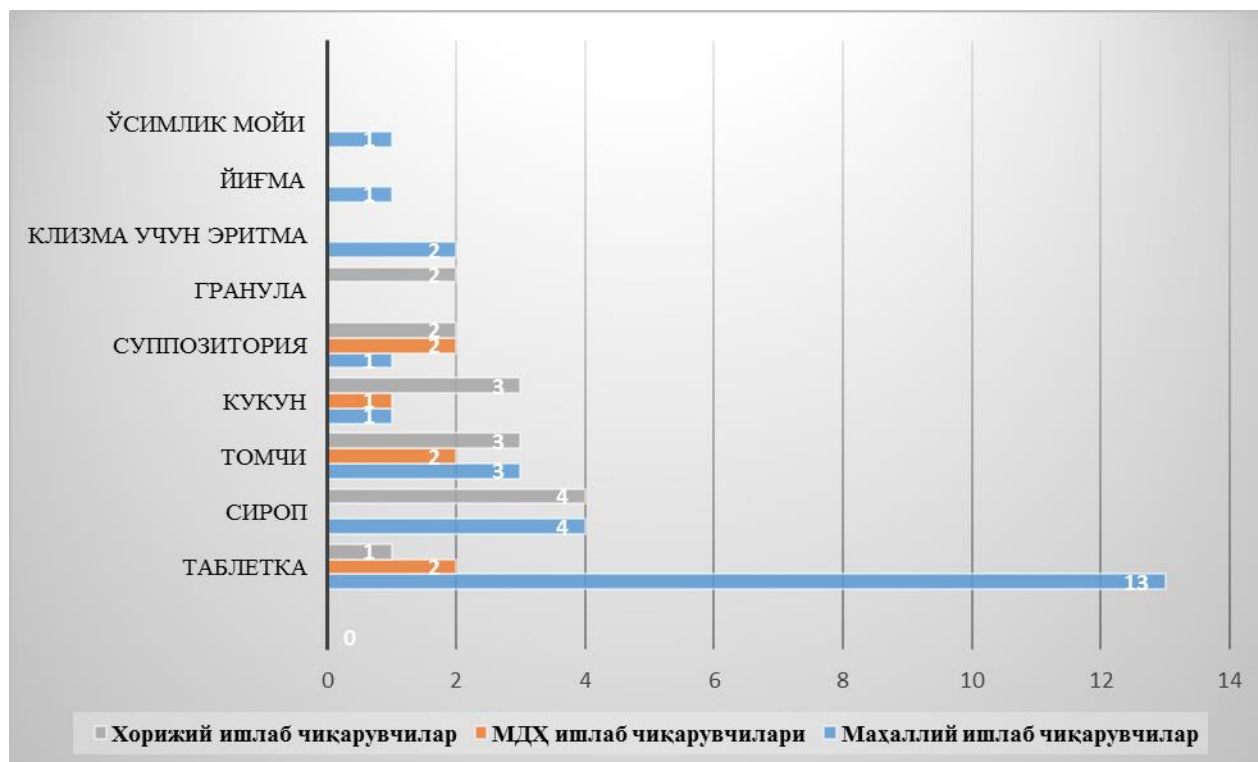
Қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситаларининг сегментида маркетинг тадқиқотлари ўтказиш: давлатлар бўйича Ўзбекистон бозорини ўрганиш, ишлаб чиқарувчи давлатлар бўйича таҳлил қилиш, ассортимент ва уни кўрсаткичларини ўрганиш, таъсир этувчи моддалар бўйича таҳлил, дори шакли бўйича изланиш олиб бориш мақсад қилинди.

2-расм. Ўзбекистон фармацевтика бозоридаги қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситаларининг давлатлар бўйича улушлари

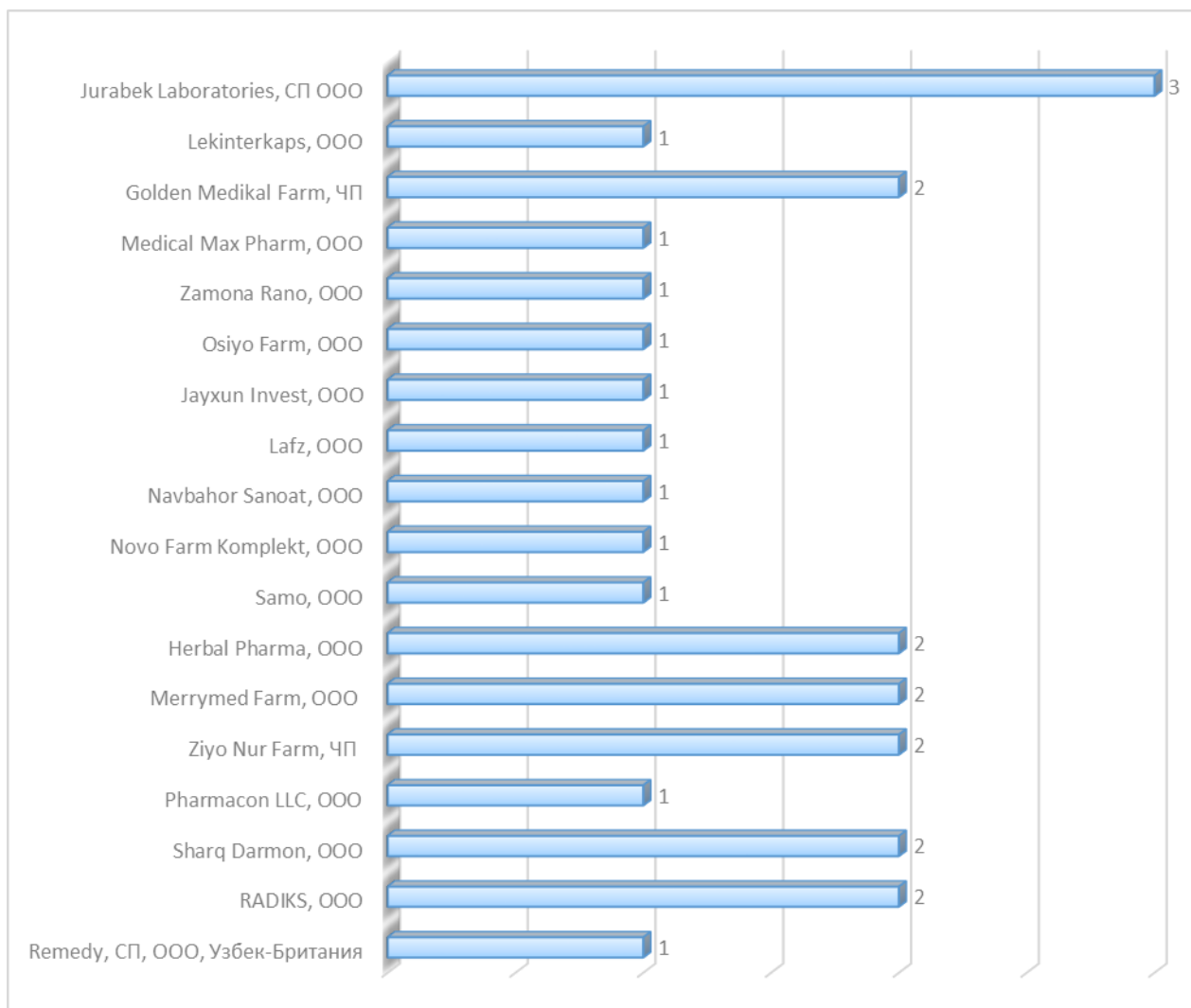
2024 йил давомида Ўзбекистон Республикаси Дори воситалари ва тиббий буюмлар Давлат Реестрларида рўйхатдан ўтган дори воситалари таҳлил қилинганди қабзиятга қарши дори воситаларини сони эса хорижда ишлаб чиқарилган дори воситалари 15 та (0,3%), МДХ мамлакатларида 7 та (0,5%), ҳамда маҳаллий фармацевтик корхоналар томонидан 26 (0,9%) та дори воситалари рўйхатдан ўтган (2-расм). Жами қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситалари сони 48 та (0.5%) ни ташкил этди.

2024 йил давомида Ўзбекистон Республикасида қайд этилган Дори воситалари ва тиббий буюмлар Давлат Реестрида қайд этилган қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситалари ассортимент кенглигининг ўзгариш динамикаси ўрганилди. Умумий ўсиш ассортимент кенгайиши йилдан йилга мунтазам ўсиб бориши кузатилмоқда. Улардан қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситаларининг умумий сони 48 та бўлиб, дори шакллари бўйича эса, таблетка дори шакли 33% ни, ичишга мўлжалланган томчилар 16% ни, сироплар 16% ни, кукун ҳолидаги дори шакллари 10% ни, суппозиториялар эса 10% ни кўрсатди (3-расм).

3-расм. Қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситаларининг дори шакллари бўйича таҳлил натижалари (мутлоқ сонларда)

Ўзбекистон Республикаси миқёсидаги фармацевтик корхоналар бўйича қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситаларини биофаол моддалар ва савдо номи бўйича таҳлил қилинганда, ЛАКТУЛОЗА (Laktuloza) – Lafz МЧЖ ва Jurabek Laboratories ҚК МЧЖ корхоналарида, СЕНАДЕКСИН (Senadexinum) эса Pharmacom Medicine МЧЖ, Radiks МЧЖ, Remedy ҚК МЧЖ, Samo МЧЖ, Novo Farm Komplekt МЧЖ корхоналарида ишлаб чиқарилиши маълум бўлди (4-расм).

4-расм. Маҳаллий фармацевтик корхоналардаги қабзиятга қарши ишлатиладиган дори воситалари сони

Ушбу қайд этилган ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан қаттиқ дори шаклларида таблетка, кукун, гранулалар ишлаб чиқарилиши маълум бўлди.

Тадқиқотимизда қабзиятга қарши ишлатиладиган дори препаратларнинг биофаол моддаси ва савдо номи бўйича хорижий, МДХ мамлакатларидан импорт қилинаётган ва маҳаллий ишлаб чиқарувчилар томонидан ишлаб чиқарилаётган қабзиятга қарши дори шаклларининг ассортименти таҳлил қилинди ва қуйидаги жадвалда келтирилди (1-жадвал).

**Қабзиятга қарши ишлатиладиган дори препаратларнинг
ассортименти**

Препарат номи	Ишлаб чиқарувчи
ЛАКТУЛОЗА (Laktuloza)	Lafz, ООО Jurabek Laboratories, СП ООО
СЕНАДЕКСИН (Senadexinum)	Pharmacom Medicine, ООО Radiks, ООО Remedy, СП ООО Узбекско-Британское Samo, ООО Novo Farm Komplekt, ООО
Bisacodyl	Беларусь Россия
ПИКОЛАКС® (Pikolaks)	Украина Россия
Lactulose	Rusan Pharma Ltd Til Healthcare Pvt. Ltd Shreya Life Sciences Pvt. Ltd
Comb.drug (Citric acid, Magnesium, Sodium picosulfate*)	Abbott Laboratories GmbH, Швейцария произведено: Abbott Biologicals B.V.
Comb.drug (Polyethylene glycol, Sodium chloride, sodium bicarbonate, Potassium chloride)	Wroclaw Herb Factory "Herbapol" S.A. Польша
Rhei radix pulveratum	Польша

Шундай қилиб, қабзиятга қарши қўлланиладиган препаратлар гуруҳларидаги дори шакллари ассортименти, фармакологик таъсири ва ишлаб чиқарувчилари аниқланди. Изланишлар натижасида қабзиятга таъсир қилувчи тўғридан-тўғри табиий ўсимлик хомашёларини ўз ичига олган доривор препаратлар сони чекланган миқдорда ишлаб чиқарилиши маълум бўлди. Ўтказилган дастлабки тадқиқотлар, маҳаллий ўсимлик хомашёси сано барги ва бошқа табиий хомашёлар сақлаган янги дори турини яратишнинг мақсадга мувофиқлигини тасдиқлайди.

ХУЛОСА. Ўзбекистон фармацевтика бозорининг қабзиятга қарши қўлланиладиган дори воситалар сегменти ўрганилди ва қуйидаги натижалар олинди:

1. Таҳлил натижаларига кўра, 2024 йилда Республикамизда жами 48 та қабзиятга қарши қўлланиладиган препаратлар рўйхати қайд этилди.

2. Ўзбекистон фармацевтика бозорида қабзиятга қарши қўлланиладиган дори препаратларининг ассортименти ҳамда савдо номлари рўйхати шакллантирилди, бу эса маҳаллий дори воситалари ишлаб чиқарувчи корхоналари учун қабзиятга қарши препаратларни янги турини ва технологияларини табиий биофаол моддалар сақлаган ва ножўя таъсири кам бўлган ўсимлик хомашёлари асосида янги БФҚ ларни ишлаб чиқиш зарурлигини кўрсатди.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ.

1. Государственный Реестр лекарственных средств и изделий медицинского назначения и медицинской техники, разрешенных к применению в медицинской практике Республики Узбекистан №28, 2024 г.

2. Приходько, О. Импортозамещение на пути к экономическому росту [Электронный ресурс] / О. Приходько // Еженедельник Аптека. – 2011. – № 786 (15), – С. 19-20.

3. ГФ РУз. ПЕРВОЕ ИЗДАНИЕ. ТОМ 1. Ташкент. – С.251.

4. Белоусова Ю. Б., Кукеса В. Г., Лепяхина В. С. Клиническая фармакология: национальное руководство / под ред. - Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2012. – 976 с.

СОСТОЯНИЕ РЫНКА ПРОИЗВОДСТВА ПРОТИВОСЛАБИТЕЛЬНЫХ СРЕДСТВ

***Аннотация.** В статье представлены результаты комплексного анализа состояния противозапорных препаратов на фармацевтическом рынке Республики Узбекистан. Изучалось количество препаратов от запоров, зарегистрированных в 2024 году.*

Проведено сравнительное исследование доли фармацевтических предприятий, выпускающих данные препараты, и определен объем их импорта на территорию республики.

По результатам анализа в 2024 году в нашей республике зарегистрировано 48 наименований противозапорных препаратов.

***Ключевые слова:** маркетинг, фармацевтический рынок, производство, лекарственные препараты, состав, метод сравнения,*

контент-анализ, маркетинговые исследования, учет, широта ассортимента.

STATE OF THE ANTILAXATIVES PRODUCTION MARKET

Summary. *The article presents the results of a comprehensive analysis of the state of anticonstipation drugs in the pharmaceutical market of the Republic of Uzbekistan. The number of anticonstipation drugs registered in 2024 was studied.*

A comparative study of the share of pharmaceutical companies producing these drugs was conducted, and the volume of their import to the territory of the republic was determined.

According to the results of the analysis, in 2024, 48 types of anticonstipation drugs were registered in our republic.

Keywords: *marketing, pharmaceutical market, production, medicinal products, composition, comparison method, content analysis, marketing research, accounting, breadth of assortment."*

МУНДАРИЖА

Фармацевтика фанлари бўлими		бет
1	Эшмуратов Зайниддин Норбоевич, Мадатова Назира Абдуғаффаровна, Камилов Хусан Масудович, Убайдуллаева Хилола Ахраровна. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА РЎЙХАТДАН ЎТГАН ГЕПАТОПРОТЕКТОР ДОРИ ВОСИТАЛАРИНИНГ АССОРТИМЕНТИ ТАҲЛИЛИ.....	3
2	Хужимов Ахмад Холикович, Олимов Немат Каюмович, Сидаметова Зайнаб Энверовна, Тагайлиева Нигора Абдунабиевна, Выпова Наталья Леонидовна. ТЕЗЛАШТИРИЛГАН ЭСКИРИШ ШАРОИТИДА САҚЛАНГАН ГЕМО-ПОВИДОН БИОЛОГИК ФАОЛ ҚЎШИМИНИНГ ҚОН ТЎХТАТУВЧИ ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ.....	12
3	Адилова Нуфузахон Абдухамид кизи, Фозилжонова Малика Шухратджановна. ҚАБЗИЯТГА ҚАРШИ ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН ДОРИ ВОСИТАЛАРИ БОЗОРИНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ ҲОЛАТИ.....	18
4	Ахматохунова Мухайё Кобилджановна, Эшмуратов Зайниддин Норбоевич. ЯЛЛИҒЛАНИШГА ҚАРШИ ДОРИВОР ЎСИМЛИКЛАР ХОМАШЁСИ АСОСИДАГИ ЙИҒМАЛАР, ПРЕПАРАТЛАР, БИОФАОЛ ҚЎШИМЧАЛАР ВА УЛАРНИНГ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ.....	27
5	Олимов Хайрулла Каюмович. «САФРОФИТ» ҚУРУҚ ЭКСТРАКТИНИ ОЛИНИШИ ВА ФИЗИК-ТЕХНОЛОГИК ПАРАМЕТРЛАРНИ ЎРГАНИШ.....	43
6	Джалилов Хабибулла Каримович, Мансуров Азамат Хамидулла ўғли. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АЗИТРОМИЦИН ДОРИ ШАКЛЛАРИНИ ДАВЛАТ РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ ҲОЛАТИ.....	51
7	Рамазонова Шахзода Шойим кизи, Камилов Хусан Маъсудович. МАҲАЛЛИЙ ЯЛЛИҒЛАНИШГА ҚАРШИ ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН ДОРИ ВОСИТАЛАРИНИНГ ҲАМДА ИЛОН ЗАҲРИ ТАРКИБЛИ ДОРИ ВОСИТАЛАРИНИНГ КОНТЕНТ ТАҲЛИЛИ.....	59